

Kozjanci so se 10. maja 1945 pripeljali v Brežice

Ob 75 – letnici osvoboditve mesta Brežice od nemškega okupatorja in konca 2. svetovne vojne. Po štiri letih težke okupacije in nacističnega nasilja, se je znova, brez strahu, na ulicah mesta in na podeželju, slišala in govorila lepa slovenska beseda.

Druga svetovna vojna je bil največji oboroženi spopad v zgodovini človeštva. Slovenijo so napadli in razkosali trije okupatorji: Nemčija, Italija in Madžarska. Naše kraje je okupiral nemški okupator, ki je bil do prebivalcev zelo krut in neusmiljen.

Nemške vojaške enote so od 11. do 14. aprila 1941 zasedle večje kraje v Posavju, še pred tem pa je 6. aprila, nemško vojaško letalstvo bombardiralo jugoslovansko vojaško letališče v Cerkljah. Takoj so začeli izvajati svoj načrt - želeli so uničiti slovenski narod kot etnično enoto. Iz Brežic in okolice so izgnali 17.259 ljudi, v izpraznjene domove pa naselili predvsem kočevske Nemce. 28. oktobra 1941 smo ustanovili Brežiško partizansko četo z nalogo preprečitve nasilnega izganjanja Slovencev iz domačih krajev. Leta 1943 smo ustanovili Kozjanski bataljon, aprila 1944 pa Kozjanski odred za oborožen boj proti osovraženem okupatorju.

Kozjansko in s tem tudi Posavje, je v letu 1945 pomenilo os, po kateri so se nemška vojska in njej podrejene enote (vsega skupaj več kot 300.000 mož) umikali proti Avstriji. Glavnina Kozjanskega odreda je odšla na sever ter osvobodila Štore in Celje, drugi del odreda je osvobodil Senovo in Sevnico ter razoroževal manjše oddelke nemške in ustaške vojske.

Je pa bilo Kozjansko tudi operacijsko območje vseh treh armad Jugoslovanske armade, ki so v maju z juga prodirale proti Sloveniji in zasledovale sovražnika. Proti Brežicam je prodirala krajiška 4. divizija 2. armade JA. V njej so bili borci več narodnosti, kar se vidi tudi iz napisov na spomeniku osvoboditeljem na pokopališču v Brežicah.

Osma brigada 4. divizije JA je napadla Brežice, ki jih je sovražnik vztrajno branil, še posebej mostova prek Krke in Save. 10. maja 1945 je krajiška 8. brigada, ob podpori artilerijske brigade divizije močno napadla nemško in ustaško vojsko ter v zgodnjih popoldanskih urah vkorakala v mesto. Nato je gonila sovražnika proti železniški postaji, ki se je umikal v smeri Artič in Pohance. Divizija JA je v brežiško–krški operaciji imela 24 mrtvih in 79 ranjenih. Še istega dne so se s Sromelj s kamionom pripeljali v osvobojeno mesto slovenski partizani, pripadniki Narodne zaščite za okraj Videm-Brežice in prevzeli oblast.

Pričujoči sestavek je nastal zaradi potrebe po ohranjanju zgodovinskega spomina in v počastitev 75 - letnice osvoboditve mesta Brežice in konca 2. svetovne vojne.

Dr. Tomaž Teropšič,
vojni in vojaški zgodovinar

